

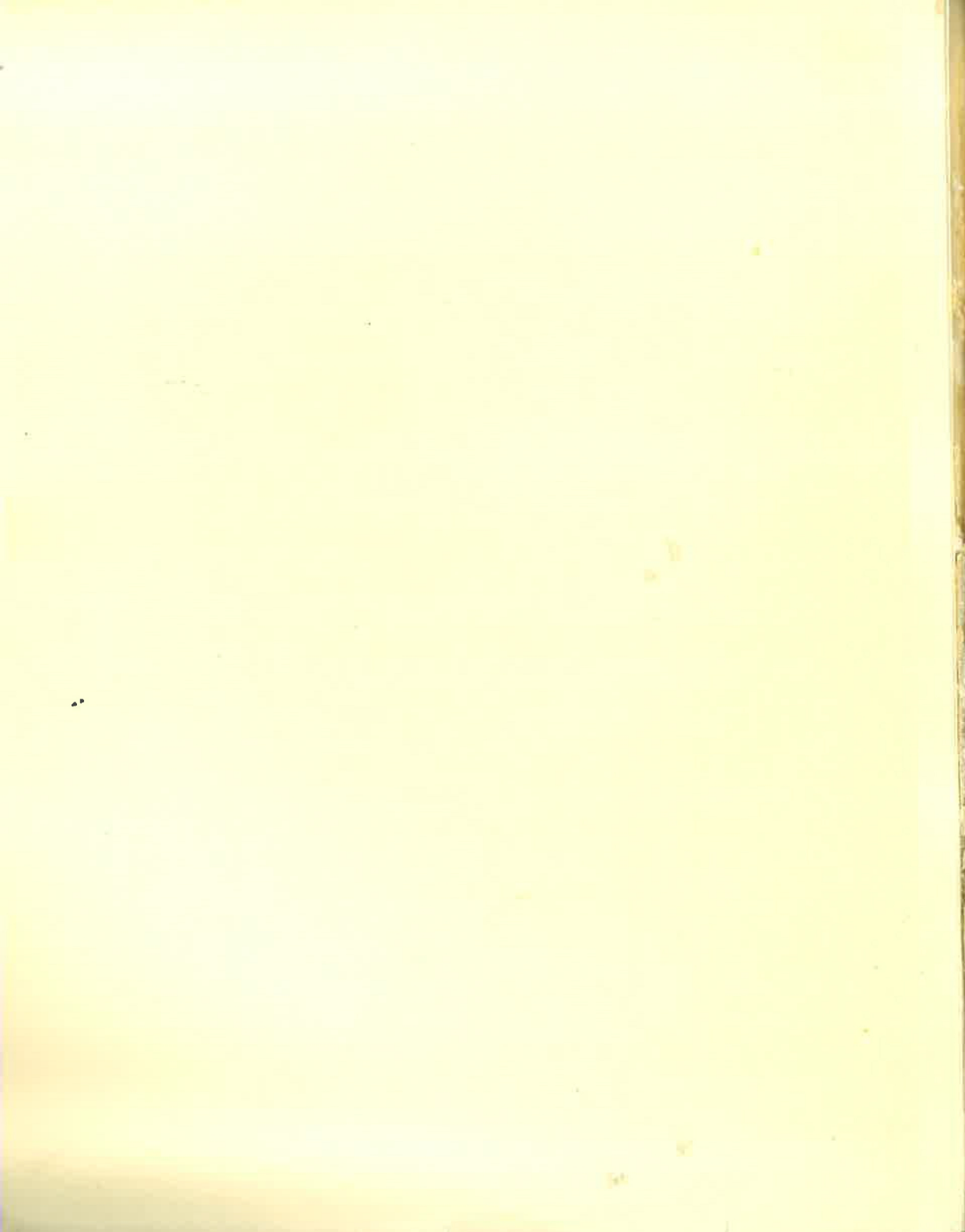
ERNEST BERNEA

GÂND ȘI CÂNTEC

POESII

CU UN STUDIU INTRODUCTIV

BUCUREȘTI 1939

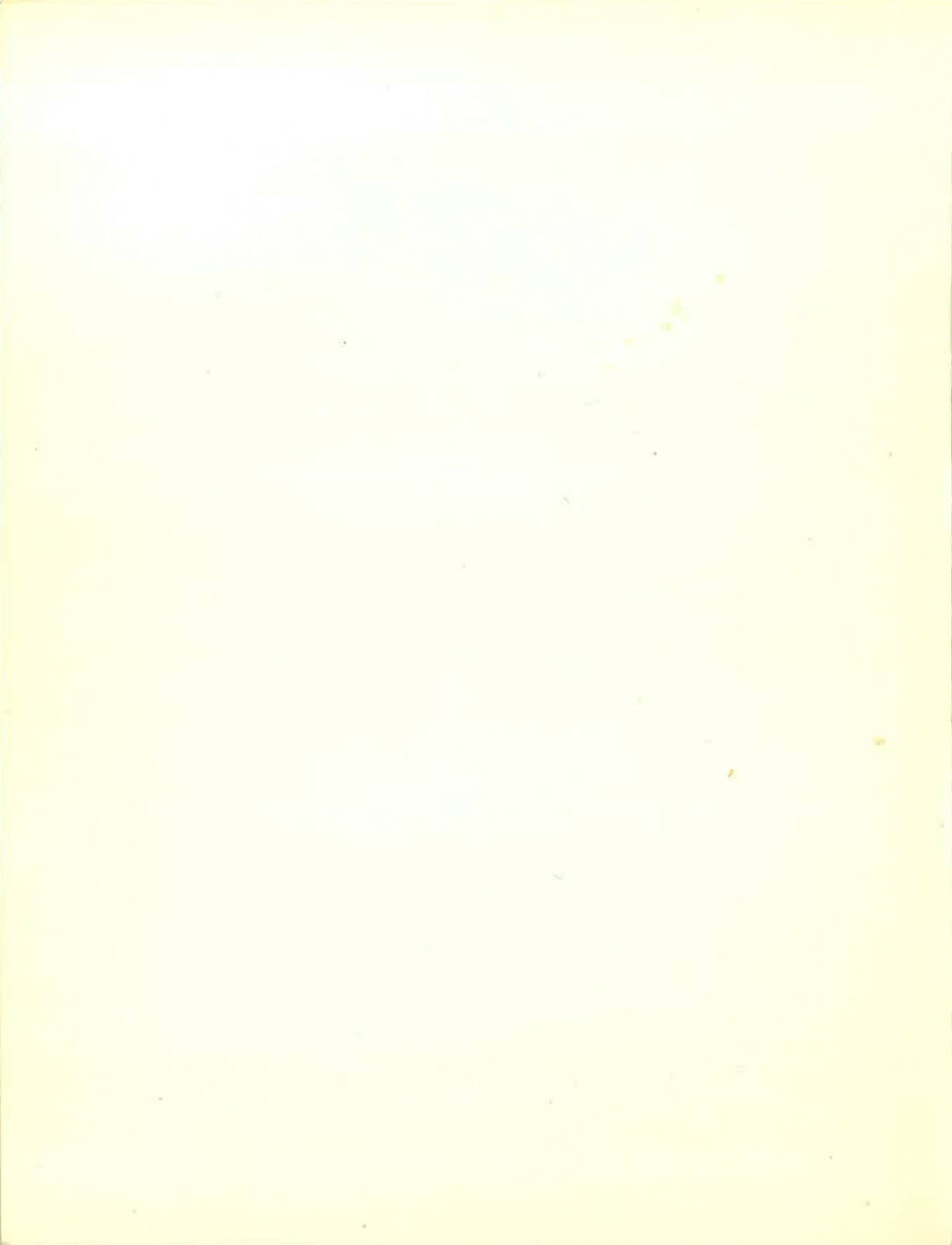
lui Octavian Năamă
aceste cântece
pentru a rîm cîmăști
orele de nîgrăritate,
acelată cu pretu'nea
și nîportia lui

GÂND ȘI CÂNTEC

Teodor A. Borneu

Iunie 1941

Buc.

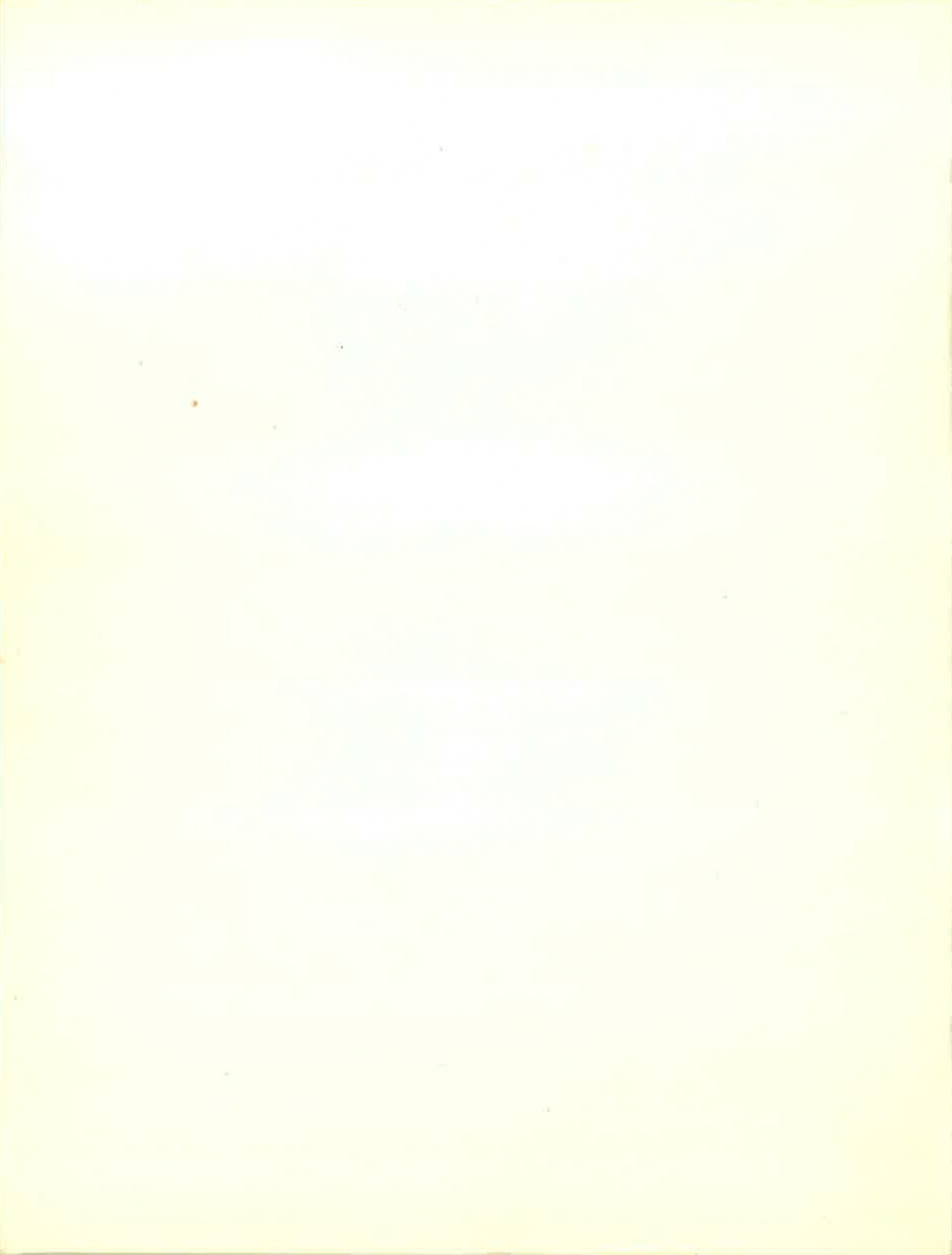
ERNEST BERNEA

GÂND ȘI CÂNTEC

POESII

CU UN STUDIU INTRODUCTIV

BUCUREȘTI 1939

În amintirea MAMEI

Să fie oare adevărat că spiritul practic și cel științific distrug arta și însușirile de căpetenie ale artistului?

Credem că nu și iată de ce.

Niciodată o activitate nu a sfărâmat alta decât dacă a răspuns aceleleași nevoi. Tehnica și știința pot să în-lătore poesia dar nicicând nu o pot înlocui. În viața omului ele sunt toate prezente și necesare pentru că sunt isvorite din nevoi deosebite. Dacă una cade, omul se află în lipsă; omul este neisprăvit.

Problema raportului între artă și știință are două fețe. În primul rând stă aceea care privește însușirile intelectuale și morale ale artistului și omului de știință, iar în al doilea rând aceea care privește domeniile sau rosturile artei și științei.

Arta și știința sunt două chipuri prin care omul vede lumea. Se spune că cea dintâi se împlinește pe calea imaginației și sentimentului, iar cea de a doua pe calea rațiunii și inteligenței. Facultățile omului sunt încercate deosebit. Puternica influență a științei din ultimul veac a schimbat însăși structura sufletească a omului. Omul modern și contemporan se crede că este o ființă rece, abstractă, rațională și numai atât, ceea ce îl face să fie incapabil creațiilor artistice.

Cu toate că aparențele încearcă să îndreptățească această opinie, în realitate lucrurile se petrec cu totul altfel. Pentru progresul științei, pentru purtarea cu un pas înainte al adevărului pe care știința îl caută necon-tenit, nu este în primul rând necesară rațiunea, nu sunt cerute însușirile abstracte și logice ale minții noastre, ci tocmai acelea cari sunt generatoare de artă adică: ima-

ginația, intuiția, instinctul creator. Pentruca știința să mai cucerească o părticică din necunoscutul ce ne stă în față are nevoie de o putere intuitivă, de un suflet vibrant, împovărat de întrebări. Istoria științei ne stă în această privință drept mărturie: marii savanți de răspântie au fost de cele mai multe ori iluminați, vizionari, poeți. Rațiunea nu le-a folosit decât pentru întemeierea obiectivă, pentru explicarea și transmiterea adevărilor, descoperite prin lumina lăuntrică a ființei lor spirituale. Abia în această a doua operație omul de știință folosește însușiri deosebite de cele proprii artistului.

Vedem dar că însușirile esențiale, intelectuale și morale, ale artistului nu sunt sfărâmate de știință, ci dimpotrivă folosite. Din acest punct de vedere progresul științei nu poate însemna căderea artei.

Dacă trecem acum și judecăm domeniile și rosturile ce le au fiecare în viața spirituală a omului, arta și știința nu se exclud și nici nu se înlocuiesc, ci se ajută, se completează una pe alta. Știința, oricât de orgolioasă și de înaintată ar fi, nu răspunde deplin nevoilor noastre de explicație. Interpretarea rațională a lumii ne duce doar la stăpânirea unui fragment de realitate și anume la acela al aparențelor. Minte noastră nu este în stare, și nu va fi niciodată, să stăpânească experimental (în înțelesul științelor materiei) și matematic, realitatea obiectivă. Nu poate să pătrundă înțelesul adânc al lucrurilor și nici să-l exprime dacă folosește numai conceptul și exercițiul logic. Cine trăește numai în cadrul acestei ex-

plicații este un om mărginit, oricât de priceput ar fi el în mânuirea datelor științifice.

Mari taine stau la temelia acestei lumi. Artă se întovărășește cu metafizica pentru a întregi cunoștințele omului despre lume și viață. Tot ce cade dincolo de senzație, de percepție și rațiune, este obiect de artă. Tot ceea ce străjue la poarta vieții ca lumini prea tari pentru ochiul omului este câmp de experiență și încântare artistică. Adevărata operă de artă este isvorită din această nevoie de legătură cu elementele necunoscute ale lumii și se împlinește din substanța lor. Artistul este un magician, un preschimbător de metale prețioase în tainele și umbrele adânci ale lumii.

Oricât de mari dimensiuni ar căpăta știința, arta nu poate pieri, așa cum nu poate pieri nici filosofia pentru că are un rost propriu, are un destin al ei. Cuprinsul său este deosebit de acela al științei. Artă este o activitate *firească și originară* a omului.

Cu toate că pentru nevoile sale de expresie folosește elemente din realitatea empirică, artă este în esența ei altceva decât redare materială a lucrurilor. Ea caută în lucruri firea lor, caută să le reveleze sensurile adânci, să înfățișeze realități ultime. Artistul este un vizionar și totodată un tâlcuitor. Calea pe care ajunge la rădăcinile lucrurilor este aceea a trăirii în ele și a cunoașterii imediate. Opera sa ne desvăluie adevăruri noi. Adevărul poate fi găsit și în alte straturi ale cunoștinței, nu numai în cea teoretică, acolo unde lucrurile deși reale și în felul lor logice, nu se măsoară cu aparate oricât de perfecțio-

nate ar fi ele, așa cum bine știu adevărații oameni de știință.

Artistul nu are o atitudine pasivă și numai receptivă față de tot ceea ce îl înconjoară, atât ca lume sensibilă cât și ca lume ideală, pentru că nu această realitate alcătuiește adevăratul obiect al artei ci conținutul sufletesc — om în realitate — pe care arta îl exprimă cu mijloace proprii în opere. De aceea imaginația și invenția sunt esențiale artistului. Și tot de aceea arta are din acest punct de vedere o situație aparte: ea își crează propriul său obiect. Aci arta se deosebește cu adevărat de știință. Există o școală filosofică care susține acelaș lucru și despre știința pozitivă, adică: știința își crează obiectul dintr'o necesitate a spiritului omenesc. Artistul nu analizează și explică o realitate dată, ci din această realitate aduce la viață o alta care o întregeste pe cea dintâi. S'a spus că arta imită natura. Este o eroare. Conținutul artei este de ordin sufletesc, idei și sentimente. Ea exprimă acest conținut ca pe ceva nou, o înfățișare spirituală proprie, dincolo de ceea ce este dat. Opera de artă nu este un clișeu «după natură», nu este o pură imitație. Omul artist nu reproduce realitatea empirică. El transfigurează această realitate și încearcă cu mijloacele sale de magician al elementelor vieții spirituale să exprime și să transmită imaginea ce și-o face despre această realitate. El trece totul prin suflet, prelucrează și exprimă, elaborează și construiește o lume care îi aparține în întregime. De sigur, fără ca între opera sa și natură să se producă o prăpastie. Opera artistică este o realitate nouă conformă lumii în care respiră ființa noastră fizică și morală.

În conținutul său deci, arta este omul ca spirit; problematica și întreaga sa viață lăuntrică îi stau la temelie. De aceea arta presupune o viziune de viață și tot de aceea pentru a-și merita cu adevărat numele ea nu este imitație ci este *creație*. Artistul colaborează cu forțele creatoare ale naturii.

Poesia începe cu cântecul interior. Omul în fața existenței pus să dea seamă de tot ce-l înconjoară, văzute și nevăzute, distinge, judecă, analizează, ierarhizează, încearcă să formuleze. Niciodată însă nu poate să cuprindă întregul, nu poate prinde firul și înțelesul desăvârșit al lucrurilor. Gândul său căutător, dincolo de aparențe, se învâluie cu frumuseți și taine nepătrunse și astfel se simte purtat pe undele sonore ale cântecului care inundă întreaga sa ființă spirituală ca și lucrurile de pretutindeni. Gândul se transformă în cântec interior și cântecul se întoarce spre gând pentru a putea ieși la lumina vieții și a întruchipării, taină din taină nețărmurită.

Când sufletul omului veghetor este împovărat de tainele adânci ale existenței, gândul său nu mai ia chip statornic în noțiuni sau idei generale, ci se preschimbă în cântec, în farmec. În acest fel poesia și arta în genere este cântec: în înțeles de *încântare*. Gândul cântec interior nu mai poate fi suflat prin cuvinte de rând; el își caută o haină proprie, ieșită din meșteșug propriu, realizat după legi cari îi aparțin în întregime ca o existență din ordinea naturală.

Așa ia naștere poesia și se manifestă ca operă artistică: dela cântecul interior la cântecul farmec, încântare.

Poesia ne duce către rădăcinile cunoștinței metafizice, până la înțelegerea sensului lucrurilor și a ființei universale, fapt care l-a făcut pe un distins cugetător contemporan să o numească ontologie. Acolo unde știința nu poate ajunge și filosofia se luptă să cuprindă, poesia se socotește în domeniul ei propriu de activitate. Natura este infinită și străbătută de elemente imponderabile. Dela firicelul de iarbă până la om, dela apa care aleargă căile pământului până la stelele ce se scaldă în ea, natura ne arată nenumărate feluri, nenumărate chipuri ale firii. Jocul luminilor și al culorilor, armonia formelor, echilibrul forțelor, distanță și ritm, totul se arată dar se și ascunde omului. Poetul încearcă să redea această lume văzută și prin ea înțelesurile adânci, tainele necuprinsă ale firii. Poesia sondează adâncimile, exprimă esențele. Poesia este ultima soluție a necunoscutului ce împovărează sufletul omului. Poesia este o chee a minunilor.

Poesia este cunoștință imediată și este creație. Individuală și subiectivă în origini, ea devine obiectivă și universală în rezultate, pentru că poetul exprimând esențialul trece în universal și se așează în luminile adevărului. Poesia nu este numai cântec interior ci și cale de cunoștință sigură (această afirmație poate fi înspăimântătoare pentru unii oameni). Poesia se luptă cu materia pentru a se ridica în domeniul inteligibilului.

Etimologic poezie înseamnă creație. Valorile ei sunt noi. Poetul prin simțurile sale, prin inteligența și prin dragostea sa mare cuprinde și prinde din lumea externă o seamă de date și de tâlcuri ca apoi pe calea artei sale să

reda această infinitate sub formă obiectivă, realităților superioare ale vieții noastre spirituale.

Poesia este o artă complexă; am putea-o numi chiar completă. Elementele cari alcătuiesc o operă poetică sunt variate încât nu se poate spune că poesia este sentiment sau rațiune, muzică sau filosofie. Poesia este însă alcătuită din elemente afective și intelectuale, plastice și muzicale. Toate la un loc, organizate într-o unitate, o împlinească. Poesia este o prelucrare a lor adâncă până la topire, este o sinteză. Poesia este abur cald de suflet, este idee, este imagine, este ritm. Nici când poesia nu a putut apare fără toate aceste elemente și fără organizarea lor.

Nu putem învinui un poet pentru bogăția simțirii așa cum fac teoreticienii artei intelectuale și nici pentru forța de cugetare, cum fac cei ce cred în poesia muzică. Aci stă o neînțelegere care a făcut ca poesia de după război să rătăcească până la năruire, dând naștere unor opere pe cât de ciudate pe atât de nepoetice.

Bogăția simțirii nu poate fi o vină oricât de excesivă ar părea; putem dimpotrivă afirma necesitatea ei în realizarea unei opere de artă superioară. Nu întotdeauna ceea ce este mijlociu (moderat spun cei ce sunt împotriva patosului romantic) este semn de calitate aleasă, de artă superioară. Oricât de mare ar fi revărsarea unei simțiri, dacă această forță este îngemănată cu o altă tot atât de mare a expresiei, de o inteligență artistică înaltă, opera nu are de suferit, ba putem spune că abia atunci suntem în fața unei opere de geniu. Cei căldicei oricât de îndemânațeci ar fi tot mici rămân.

Romantismul nu-l putem învinui pentru bogăția simțirii, unde a adus o mare înprospătare, ci pentru scăderile formale și intelectuale: retorismul și desordinea interioară.

Poesia ca stare poetică este simțire, este căldură, și luminează viața a sufletului. Ca artă însă ea vine de odată cu expresia, odată cu realizarea fapturii noi care este încărcată și de elemente intelectuale. De aceea poezia, cu toate că originar este cântec interior și că fără această stare nu poate nici să înceapă, cu toate că este substanță fluidă, esență ireductibilă la vorbire directă și concept, că nu poate exista ca artă, ca valoare obiectivă estetică decât dacă intră la lucru însușirile de cugetător și constructor ale făuritorului.

Poesia nu este o activitate intelectuală de natura științei și filosofiei dar nici fantezie pură, inspirație cu muză. Poesia are un conținut veridic și o logică internă proprie de o mare rigoare. Marii poeți au fost întotdeauna și oameni de înaltă intelectualitate.

În concluzie, într-o operă de artă și cu deosebire într-o poezie, sunt două activități deosebite: în primul rând o simțire bogată și originară cu nenumărate tonuri, iar în al doilea rând o cugetare adâncă și organizatoare pe calea căreia poezia capătă corp și totodată atinge limitele ontologiei. Una fără cealaltă nu poate duce în nici un fel la o adevărată operă poetică.

Poesia mai înseamnă și expresie, limită. În afară de aceste două elemente despre cari am vorbit, ea cuprinde, așa cum am spus mai sus, o seamă de alte elemente plas-

tice și muzicale. Conținutul sufletesc afectiv și intelectual al poetului pentru a deveni artă are nevoie de o materie prin care să se poată exprima și de un meșteșug propriu logicei lăuntrice a poeziei. Poetului, ca oricărui artist, pe lângă celelalte însușiri de mai sus i se cere și o mare îndemânare de constructor. Aci este lupta dar și calitatea artistului. Multă lume simte, trăiește orizonturi frumoase, dar puțini sunt aceia cari pot să dea corp, să exprime artistic, ceea ce văd și simt. Simțirea devine adevăr și frumusețe prin expresie artistică. Căci nimic nu este estetic decât dacă este exprimat într'un anumit chip, dacă ajunge la o formă oarecare.

Să vorbim deci pe scurt despre materia poeziei și arta, în înțeles originar, pe care o cere ea.

Materia poeziei este limba. Ea are însușiri estetice proprii. Limba răspunde mai mult însă nevoilor intelectuale ale poetului și mai puțin celor afective. Ea are din această cauză de întâmpinat mari greutăți, așa cum bunăoară nu are muzica, artă care folosește ca materie sunetul. Limba este un instrument de folos zilnic al omului. Sufletul are tonuri și vibrații infinite; limba are un mic număr de semne de comunicare simplă și abstractă. Limba este un instrument sărac chemat, în cazul poeziei, să redea o infinitate de note pe cari gândul, dragostea, durerea și bucuria, natura cu tainele ei, fac să se audă în sufletul omului. Astăzi mai ales când civilizația modernă transformă limba într'un instrument tehnic, adică devine ceva simplu, abstract, necolorat, când viața noastră distruge toate însușirile originare plastice și estetice ale limbii, poetul

are de luptat cu mult mai mari greutate. El trebuie să meargă către izvoarele neprefăcute ale limbii.

Limba are însușiri estetice firești. Limba poetică nu rămâne însă numai la ele; le folosește după nevoile artei poetice. Cine cunoaște regulile acestei arte merge către valorificarea maximă a elementelor plastice și muzicale ce le are o limbă. O nouă operă înseamnă noi efecte și valori estetice ale graiului.

Poesia are o muzică verbală proprie dar nu se oprește aci. Artă poetică cere o mare putere de a prelucra și de a idealiza toate însușirile estetice ale limbii. Valoarea poetică a cuvintelor nu stă numai în valoarea materială a sunetelor, în accentele și melodia limbii ci și în mecanismul ei lăuntric, în sensul cuvintelor, deci în conținutul lor. Poetul valorifică într'un fel nou însușirile muzicale ale limbii, le caută în geniul ei firesc, dar anume pe acelea cari se întovărășesc bine gândului și întregului conținut sufletesc care se cere exprimat. Ritmul, cel mai însemnat element muzical al poeziei, nu este altceva decât adaptarea verbală a gândului și cântecului interior.

Versul clasic, atât de alungat de poeții moderniști, s'a născut din nevoi reale de expresie. Cine se apleacă înțelegător asupra problemelor estetice ale poeziei îl socotește ca ceva necesar.

Versul nu este numai o organizare materială a sunetelor ci și o formă firească a gândului și cântecului interior. El nu poate fi înlăturat, pentru că răspunde perfect unor stări de suflet complexe și muzicale cari altfel n'ar putea fi exprimate. Când o simțire puternică inundă în-

treaga noastră ființă spirituală, atunci cuvântul neîncăpător se organizează într'un sistem de note ritmice prin cari limba capătă pe de o parte puteri noi de exprimare și totodată de transmitere a ideii și emoției estetice.

Versul, cu toate elementele sale muzicale, dă gândului și cântecului interior o putere materială obiectivă și face totodată ca să străbată cu ușurință mult mai departe. Numai o frază bine rânduită în sensul graiului limbii poate exprima bogat și frumos un cuprins. Versul merge până în limitele superioare pe acest drum.

Dacă legăturile între fond și expresie sunt atât de organice și firești, se înțelege ce rămâne din poezie înlăturând elemente cari o alcătuiesc și cari îi dau viață.

În calea sa arta poetului mai întâmpină o greutate isvorâtă din lipsurile limbii ca materie artistică. Orice vibrație interioară, orice simțire caldă în tendința sa de a se întruchipa într'o operă este supusă unei diminuări, unei condensări produsă de însușirile de abstractizare ale limbii. Cuvântul gol este legat mai mult de concept decât de fluidul vieții. De aceea bogăția și căldura simțirii se schimbă în momentul când caută să capete expresie să se definească într'o anume formă. A ne lăsa în întregime și mereu cuprinși de valurile simțirii înseamnă a nu putea ajunge la expresie.

Cum ocolește poetul această dificultate? Întrebuințând o însușire originară și naturală a limbii: *metafora*. Pe această cale el poate prinde și exprima valul de viață ce-l străbate, poate cuprinde și arăta sensul viu al lucrurilor. Pe calea metaforei cuvântul ocolește sublimarea conținutului vital; el nu mai înfățișează indirect și ana-

litic fenomenele, ci descrie direct și sintetic valorile fiecărui lucru. La marii poeți metafora nu este ceva întâmplător, artificial, ceva plăcut la prima vedere ca o floare a limbii. Raporturile noi pe cari poetul le stabilește sunt ca o adaptare matematică *exactă*, ceea ce îi dă o valoare definitivă pentru că acest fel de comparație și apropiere a lucrurilor fac parte din analogia universală, cum o numește Baudelaire ¹⁾.

Metafora este instrumentul prin care se prinde și se exprimă un conținut altfel cu neputință de căpătat. Prin ea poezia se întâlnește pe culmile de gândire cu metafizica pe care o poate întrece în puterea de exprimare a realităților cari ne transcend. Aceasta pentru că metafora nu este numai o prezentare a lucrurilor împotriva tendinței de abstractizare a limbii, ci și un mijloc de cunoaștere, de deschidere a unor orizonturi noi cunoștinței. Ea merge pe calea comparației și analogiei până în a descoperi *sensuri noi* ce privesc nu numai câmpul estetic ci și acela filosofic. Poezia este o cale a adevărului și un leac împotriva răului metafizic. Cine s'a întâlnit adesea cu aceste straturi ale existenței nu se poate să nu fi simțit necesitatea dar și eficacitatea poeziei.

Metafora ferește arta poetică de banal și nerodnicie. Pe calea ei pătrundem în lumea tainelor fără însă a o compromite. Poezia ne poartă pe căile ascunse ale lumii

1) Această problemă a format subiectul unor interesante discuții în publicistica franceză contemporană prin scriitori ca: Jean Royer, Robert de Sousa, Eugen Marsan, poetul Fagus. La noi pagini de un deosebit interes ne-a dăruit d. Lucian Blaga.

și vieții lăsând lucrurilor acea umbră și aparentă obscuritate în care le vedem. Pentruca poesia să-și ajungă țelurile trebuie să îndrumeze doar imaginația, să deschidă sufletului ferestre largi fără ca lucrurile să-i vină desgolite de înțeles. Poesia adevărată lasă să se întrevadă acea parte din viață pe care nici un gând și nici un cuvânt să nu o poată exprima cu precisiune. Cuvântul spus direct înlătură lumea de taină și frumusețe în care trăim în timp ce arta poeziei ne păstrează în această lume deschizându-ne totodată largi orizonturi.

Prin această tendință de a păstra vâlul de mister peste cuprinsul a tot ce ne înconjoară nu înseamnă «hermetism» care este un alt atentat împotriva poeziei adevărate. Această încercare a poezilor contemporani este un joc inutil și gol, un joc al fanteziei cu chee eficace autorului. Poesia pentru a dăinui și funcționa cu rost trebuie să-și urmeze regulile, să umble firesc pe drumurile cari i-au fost sortite.

Ființa noastră cu întreaga fire văzută și nevăzută sunt ținuturile insondabile ale minții noastre. Setea omului de cunoaștere rațională a fost și este pentru totdeauna pe cât de nețărmurită pe atât de nesatisfăcută. Poesia împlinește nevoile omului pe partea celei mai mari suferințe din câte se pot întâlni: aceea a existenței necunoscutului, a științei că nu putem ști. Poesia este alături de metafizică și muzică tot ceea ce are omul mai înalt între creațiile sale de ființă spirituală. Ea grăește ce e mai intim în inima noastră, în gândul nostru; ea ne desvăluie și ne încântă cu tot ce este mai ascuns și mai

măreț în lumea aceasta a apelor și stelelor, a spiritului și materiei.

Poesia poate fi socotită ca ceva definitoriu pentru ființa și firea omului, semn că suntem frânți din sfere mult mai înalte decât acelea pe cari le vedem și pipăim. Poesia alături de muzică este graiul lui Dumnezeu și se întâlnește în funcțiunea ei morală cu rugăciunea. Lamartine a numit-o limba completă, limba prin excelență, arta în care omul este cuprins cu întreaga sa umanitate.

Poesia înseamnă: frumusețe și adevăr, puritate și perfecțiune. Ea va trăi cât va trăi omul.

Poiana Mărului—Brașov

Iulie 1938.

Cântece de țară

1923-26

Câmpie însorită

Ochiul cerului deschis
Țese 'n depărtări lumina;
Ca 'ntr'un fagure de vis
Gândul și-a pornit albina.

Sufletul din lanuri cântă
Rodul plin cu aur greu ;
Se desprind din pleoapa sfântă
Tainele lui Dumnezeu.

Ochiu-mi streășină își lasă
Și adulmecă 'n priviri
Alb cerșaf de zare deasă,
Gând brodat cu amintiri.

Dimineață la munte

Uite zărilor,
Uite mărilor,
Cum s'au netezit
Și s'au înfrățit.

Ale zilei pleoape
Leagăne de ape,
Sâmbure ceresc,
Ochiu împărătesc.

Voaluri și mărgele,
Loc călcat de iele,
Dantelări de flori,
Umed dans de nori.

Peste văi în munți
Ceața face punți,
Stâncile din creste
Cerului ferestre.

Seară la munte

O rază 'ntârziată pune
Cunună vârfului de brad,
Cântări pe argintate strune
Din aripile serii cad.

Pârâul bobi de cer înșiră,
In adâncimi de văi s'aruncă,
Iar seara palidă respiră
Mireasma fânului din luncă.

In turnul alb al mănăstirii
Bat clopotele dangăt lin,
Se 'nalță 'n marginile firii
Al rugăciunii rupt suspin.

De parte, sus într'o poiană
Lângă perdeaua dela stână,
Clipește focul ca o geană,
Se oglindesc molifți 'n lună.

T o a m n ă

Soarele s'a frânt
Intr'un colț de vânt.

Sub picior de deal
Jos în galben mal,
Satul stă pitit
Ca un om trudit.

Un copac se pierde
Fumuriu și verde ;
Trist e drumul trist
Cu cer de-ametist.

Stărue 'n hotare
Scârțâit de care;
Un câne-a lătrat
Pas îndepărtat.

În strâmtori de casă
Lumânări pe masă,
Cald culcuș de lână
Fermecată mână.

Pătuiag de vie
Cine te mai știe?

Peste trista țară
Vântul plânge iară
Negru Țol întinde
Lumea o cuprinde.

Frunze de aramă
Diamant sub geană.

Noapte de iarnă

Nori 'ncep să cearnă
Val de fluturi reci,
Inoptată iarnă
Cade pe poteci.

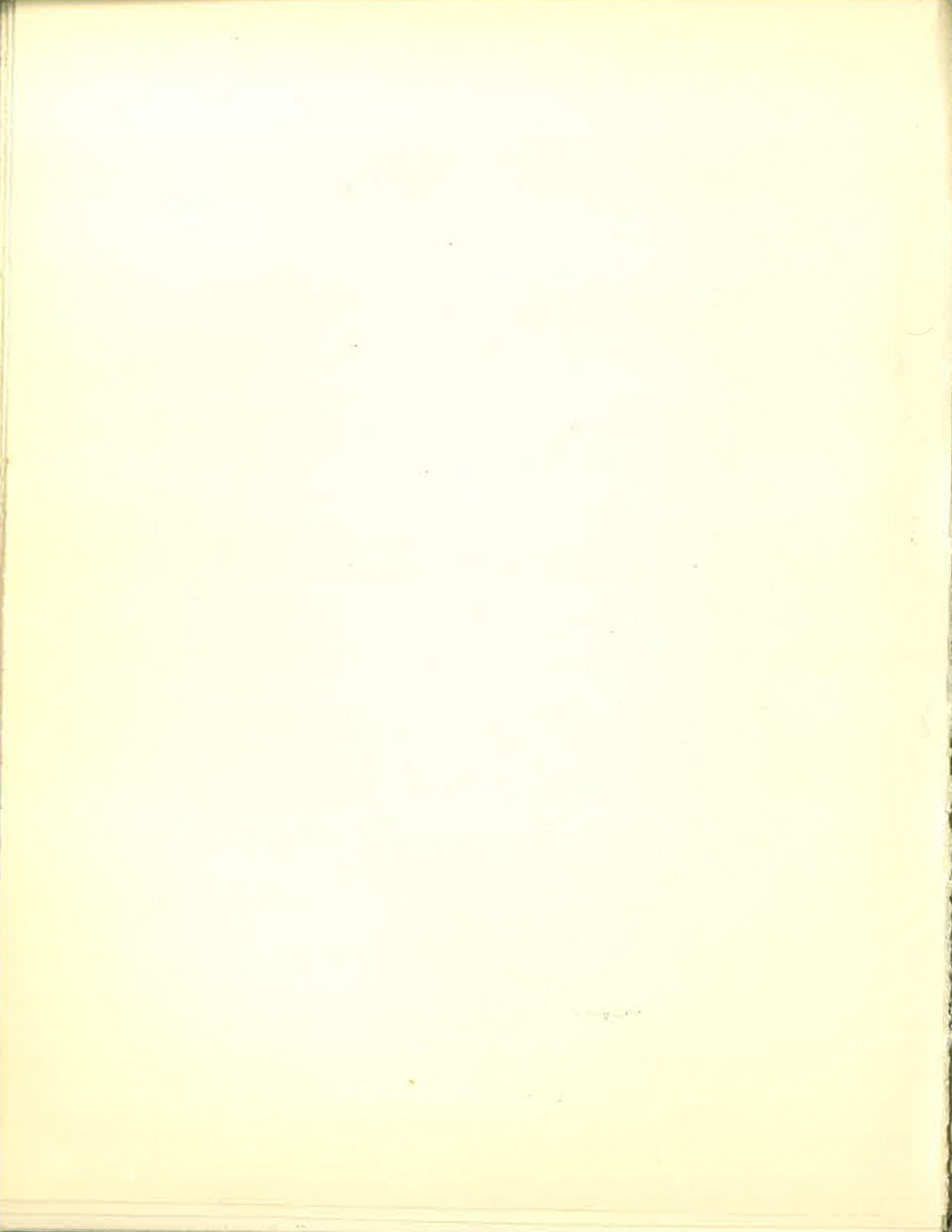
Drum pierdut de țară
Nu mă 'ndemni spre casă ?
Suflet și povară
Tot mai mult m'apasă.

Tângue-o fântână
Durerea-i de ger;
Corbii se adună,
Bat cu cioc de fer.

Tulbure e zarea
Câmpului albit,
Tulbure ca marea
Gândului cernit.

Glasul negru-al nopții
Corzi adânci vibrează,
Dă fiorul morții
Și se depărtează.

A 'nghețat un zâmbet
Ca pe geam o floare;
Către cer un suflet
Se 'ndeamnă să sboare.

Lume și gând

1931-32

L u m e ș i g â n d

Lumea e mare,
Steaua se pierde în zare.
Gândul e viu,
Fapta se stinge 'n sicriu.
Lume și gând:
Cine suntem și ce'om fi vrând ?!

T r e c e r e

Pas, pas, pas,
Ziua-i cât un ceas,
Casa e pustie,
Soarta cine-o știe?

Pe drum de vecernii
Cern sitele iernii,
Zărilor se frâng,
Paserile plâng.

A murit în zare
Steaua călătoare;
Chipul său ales
Cine l-a cules?

Pas, pas, pas,
Gândul mi-a rămas
Răsturnat și-aprins
Cu urât încins.

Floare de foc

Floare de foc cine te-a prins,
Cine te crește, în ce grădină?
Cui îi dai trupul, argint încins
Și-i torni pe suflet bobi de lumină?

Lugurul tău când se desface
Trupul se pleacă, gândul se 'nchină;
Cine te vede nu-și poate tace
Cântecul vieții prinsă de tină.

Cine te soarbe mărită floare
Îi lași pe buze umbre de foc,
Îl prinzi de piatră îl speli în soare
Și-i torni în suflet zări de noroc.

Sunt vătămat

Sunt vătămat la suflet ca turma lui Isus
Și 'ndurerat ca vântul cu aripile frânte.

O floare de 'ntunerec tăcerea mi-a adus,
Pe arcu 'ntins al nopții durerea vrea să-mi cânte.

P r i b e a g

Mi-am rătăcit un gând departe
Spre lumile din asfințit;
Am prins o lacrimă 'ntr'o carte
Ca un sfârșit pecetluit.

Dece puterea mea-i mărunță
Și dorul tare de stejar ?
Dece știința mea e cruntă
Și pieptul plin de rod amar?

Mai palid gândul de acum
Stă strajă focului din vatră!
Pribeag și orb pe crâncen drum
Sdrobesc durerea 'n pumni de piatră.

S f â r ș i t

S'a întins pe cer durerea
Trudei fără de sfârșit,
S'a lăsat pe căi tăcerea
Sufletului meu cernit.

A 'nghețat lumina 'n zare
Apele au împietrit,
Luna a căzut în mare
Vremea 'n garduri s'a oprit.

Crugul cerului de vară
Poartă stele de rugină,
Mierea dragoste-i amară
Gândul are trup de tină.

Și nici plânsul nu e plâns
Nici ogorul nu e viu,
Legile 'n ghioc s'au strâns
Pe pământ e prea târziu.

S o a r t ă

Intunerecul îmbracă brazii 'nalți de pe cărare
Și se joacă 'n fundul văii printre pietre și izvoare ;
Crește 'n-zărilor roșcate din a lumilor apus
Și se 'ntinde valuri-valuri, peste mările de sus.

Peste zărilor brumate, peste-a gândului cărare
Se aprind făclii de stele, luminată căutare ;
Umblet pur pe drumul negru al puterii 'ndepărtate
Ce se 'nfășură cu vrajă în a lumilor cetate.

Invelit de pleoapa nopții sparg a'nchipuirii poartă
Și 'n lăuntrica-mi genune cade floarea vieții moartă.
Sunt un cântec fără aripi, ochiu deschis fără vedere,
Pas nesigur în vârtoarea necuprinselor mistere.

Cine mi-a sădit durerea neștiința să o știu
Și mă stăvilește 'n calea tainelor de care ții ?
Chip turnat în oase slabe, trudnic mic și fără crez
Caut focul viu al lumii, în țărână priveghez.

Rodele vremii

1933

I n t e r i o r

O ploae mărunță pe aripi de vânt
Lovește în geamuri tomnatec cuvânt;
In vasul durerii târziilor roade
Se frânge o floare, o lacrimă cade.

In cănile vremii cu zări de aramă
S'adună arome, curg umbre și teamă,
Curg turme de gânduri pe-a vrerilor urmă,
Un cântec de ploae tăcerea o curmă.

La porțile vremii

La porțile vremii cu lacăte grele
Bat turmele ceții bat visele rele.

În casă copiii au chipuri de ceară
Privirile-s gânduri trudite de scară.

O pasăre țipă pustie ca vântul,
În urmă tăcerea așterne pământul.

Seară caldă

**Icoana îmbracă lumini din apus
Lumina durerii, sfârșitului pus.**

**Curg tainițe nouă în poala tăcerii
Și mânilor nopții Țes genele serii.**

Liniste de iarnă

E liniște de iarnă afară ninge rar
Și sufletul mi-e singur ca'n margini de hotar.

Acoperișul alb cu fluturi dantelat
Respiră nor de fum spre ceru 'ndepărtat.

Privesc peste oraș, cu gândul zale-i țeș
Și 'ncerc să prind pe cer o urmă de 'nțeleș.

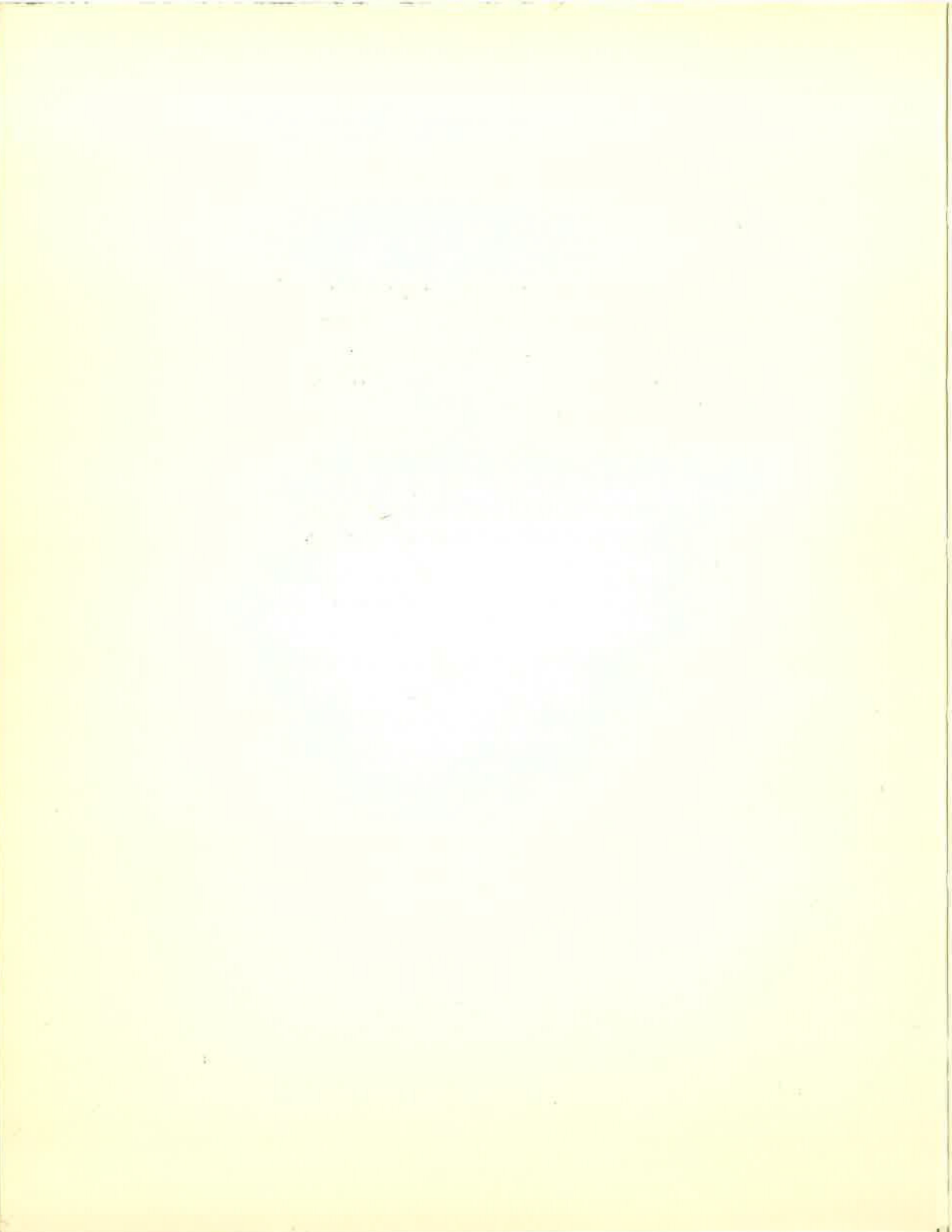
E liniște de-aud cum cântă iarna'n mine
Și de aleanul meu nu 'ntreab'acuma nime.

V r e m e

De două zile vântul n'a mai stat
Copila cu ochi negri s'a 'ntristat
Lumina de argint s'a risipit
Și mugurii cei moi n'au mai vorbit.

De două zile vremea e cernită
Copila cu trup fraged obosită;
Iar gândul meu e'ntins și e pustiu
De par'că firul vieții abia-l mai țiu.

Tristețea s'a întins ca o maramă
Pe fața zilelor coclite, de aramă;
Un vaet lung s'aude 'n depărtare
Din cerul încărcat cu roade-amare.

Cântece și descântece

1933-34

Chemare cântecului

Cântec cu graiu
Cântec de cer,
Vino pe plaiu
Vino că pier:

Floarea de crin
Soarbe lumină ;
Vreau să-mi anin
Zarea senină.

Ingerul meu
Intinde 'n taină
Cu Dumnezeu
A nopții haină.

O, cântec drag
Cântec de cer,
Tare-s pribeag
Vino că pier !

Cântecul zorilor

Sunt un pas deschis
Către căi de vis ;
Port în ochi fântâni
Și cătări în mâni.
Noaptea când se lasă
Brâu de ceață deasă,
Cu dor și 'ntunec
Sufletul mi-l ferec.

Peste-un gând pustiu
Mă îndemn să fiu.

Zori, zorilor, zori,
Mândrelor surori,
Limpede veniți
Să-mi tămăduiți
Ochiul încruntat
Gândul sângerat
Sufletul pelin
Sâmbure de chin.
Din a bolții cale
Coboriți în vale,
La izvoare nouă
Rupeți vremea 'n două,

La răscruci de gând
Mângâiați-mi blând
Cântecul, cătarea,
Rodul și cărarea.
Dintr'un ochiu de vrajă
Cresc lumini de strajă,
Argintată plasă
Peste trista-mi casă.

Zori, zorilor, zori,
Azurate flori,
Când vă ridicați
Tot cristal durați,
Tot cununi de munți
Luminate frunți,
Tot cununi de nori
Și brumate flori.
Vălușel de pânză
Peste mări de frunză,
Din izvoare nouă
Lacrimă de rouă,
Din umbrar de plaiu
Fermecatul graiu.

Cristalin sub geană
Bucur de poiană.

Peste unda mării
Leagănele zării
Au deschis o poartă
Un cercel cu toartă,
Boltă de lumină
Stea diamantină,
Săgetate căi
Nourate clăi,
Argintate creste
Voaluri de măestre.

Fagure ceresc
Ochiu împărătesc.

Zori, zorilor, zori,
Fetelor surori,
Din a bolții cale
Coboriți la vale,
Prindeți brazii 'n jocuri
Piscurile 'n focuri,
Să sporească iară
Albă zi de vară,
Stoluri de lumină
Gânduri cu tulpină,
Meșter braț de gazdă
Și făpturi din brazdă.

Peste-un câmp de rouă
Tron de lume nouă.
Sub umbrar de pleoape
Razele din ape!

J o c f o c u r i

Joc focuri de teamă
Pe-a nopților geană,
Urc stânca durerii
În pasul tăcerii.

Pe-a stelelor urmă
Cînd noaptea se curmă,
Îmi torc bunătațile
Deschid zării porțile.

Cântecul vieții

Viața-i un semn
Floare de taină,
Ochi de îndemn
Cuget cu haină.

Ceas de lumină
In veșnicie,
Fântână plină
Intr'o pustie.

Sâmbure tare
Roadă de foc,
Bulgăr din soare
Urmă de joc.

În satul cu lumină

In satul cu lumină
Al zărilor de ieri
Cresc pete de rugină,
Curg florile din meri.

Ingenuchiez cu-o floare
In roua dimineții,
Mă 'nchin și'n altă zare
Incerc tăria vieții.

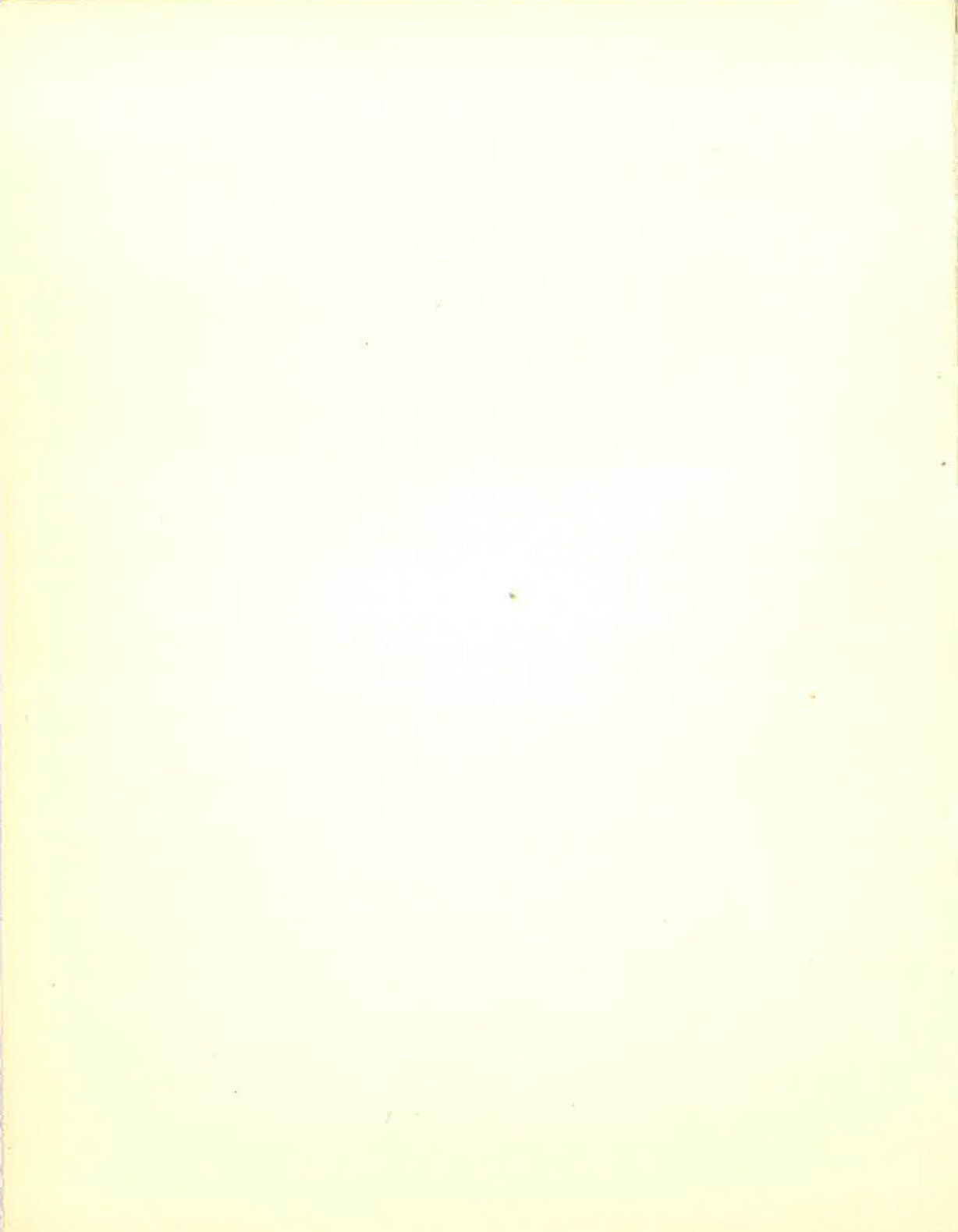
Curând, curând vor cade
Brumatele ciorchine
Și ale vremii roade
Vor înflori rubine.

D r u m b u n

Curăță-te drum bun
Drum străbun,
Și-mi așterne umbră deasă
Rod și masă.

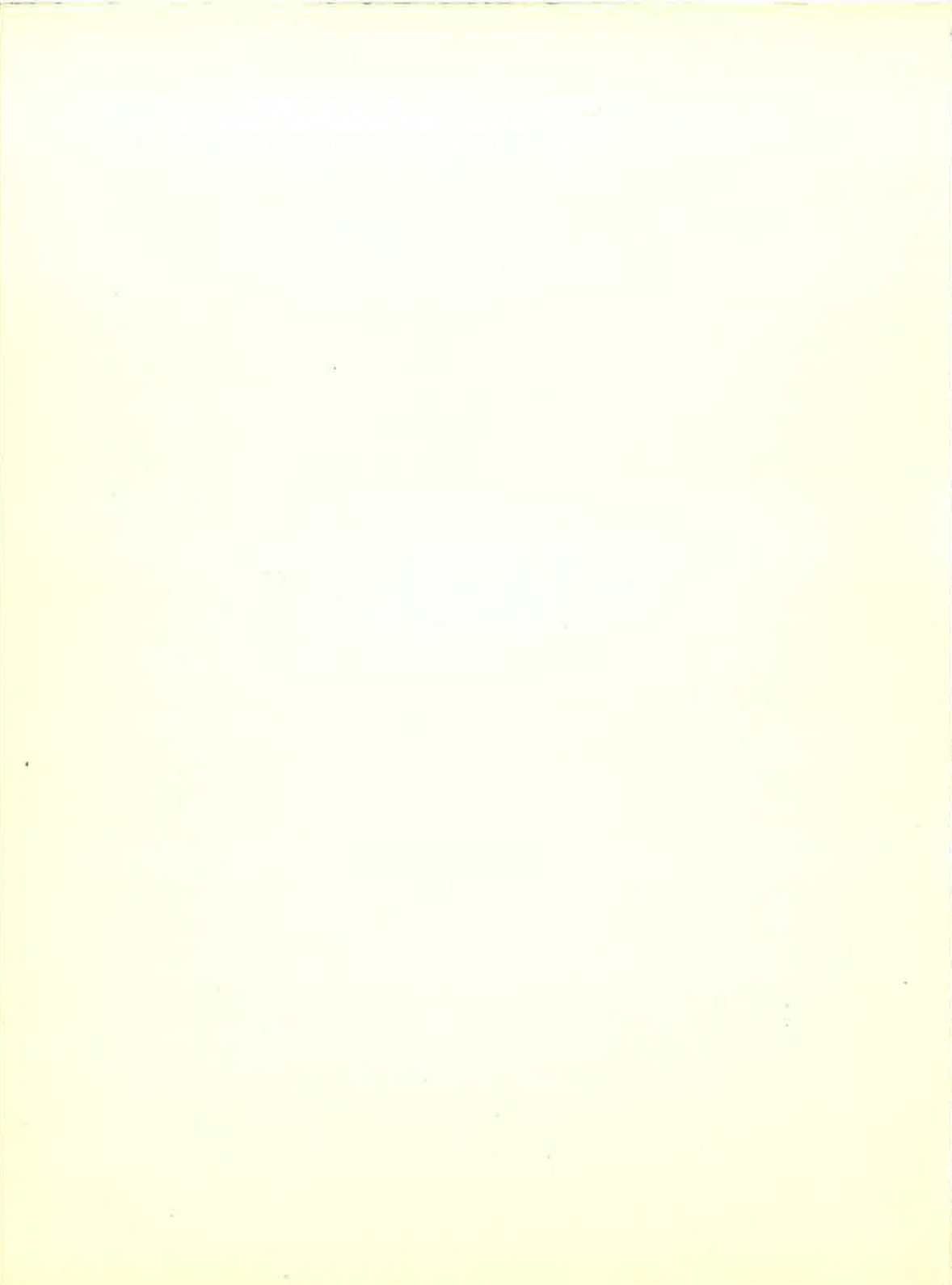
Du-mă 'n porțile luminii
Unde crinii
Prind în pânza vieții mele
Ochi de stele.

Du-mă 'n țesătura zării
Soră mării,
Să-mi spăl gândul cu foc_viu
Tot să știu.

Rugăciuni și îndemnuri

1933-34

Mi-e gândul gol

Mi-e gândul gol de tot
Și cântecul îmi este destrămat,
Aș plânge și nu pot.
În leagănul durerii m'am culcat.

Mi-e drumul strâmt și greu
Dorințele îmi sunt fără temeiu,
Aprind tăciuni mereu.
Mă doare viața 'n cântecele ei.

O Doamne, unde ești ?
Ascultă ruga mea de osândit
Din porțile cerești.
Se leagănă tăcerea 'n infinit.

A s c u l t v r e m e a

Ascult vremea cum petrece
Acul morții prin stejar,
Ochiul cerului e rece
Rodul vieții frânt și-amar.

Ascult gândul cum se pleacă
Sub noianul de 'ntrebări,
Drumul cu pustiu se 'nbracă
Și m'aruncă peste zări.

Doamne, dă-mi un leac din soare
Să-mi spăl rănila 'nflorite,
Să pot da întruchipare
Lumilor nebănuite.

I n d e m n

Peste vremuri fără zare
Peste zile călătore,
Leg în gând mănunchi de foc,
Desleg tainițe 'n ghioc.

Chiar în ceasul dimineții
Scutur pomul tinereții,
Scutur pomul cel mai tare
Și culeg tot roade-amare.

Ochilor de jale plini,
Așteptați din cer lumini,
Cruci de rouă să vă spele
De fantasme și perdele.

Bolnav de gânduri

Sunt răspândit ca ceața în toamna 'ntârziată
Și răsturnat ca pomul în fundul unui lac;
Mă doare umbra vieții ce-aleargă 'ndepărtată
Pe zarea vremii mele în care-abia mai zac.

Sunt încărcat de gânduri ca ceru 'nnourat
Și vătămat la trup ca iarba prinsă 'n ghiață;
Mă doare umbra vieții ce m'a înfășurat
Și plâng în faptul zilei lumina prinsă 'n ceață.

O Doamne, de-am cântat vre-odată 'n drumul meu
E c'am cetit în stele făptura mâinii Tale;
Acum bolnav de gânduri, cu pieptul slab și greu
Aștept să-mi torci lumina și să mă speli de jale.

Te caut Doamne

M'am închinat odată și nu am isbândit.
De-atunci mă 'ntorc din drum învăluit în trudă,
Tăcerea și urâtul tot cântă 'n infinit
Și viața-mi pare lungă și nesfârșit de crudă.

Din nou Te caut Doamne să-ți mai trimet cuvânt
Prin lacrimi de lumină să Te cuprind senin,
Dar umbre risipite fac strajă pe pământ
De nu pot nici cu ochii de cer să mă anin.

De voi trăi 'nainte cu-acelaș gând pustiu
Și voi vedea în stele aceleași lumânări,
Tu fă-mă stâncă tare durerea să mi-o țiiu,
Să pot străbate dârz o lume fără zări.

Nopți făgărășene

1933-34

Din întunerec

Din întunerec și tăcere
Se 'ntinde-o pânză de durere;
Pe drumul trist doar vântul trece
Și spală brazii cu duh rece.

Străbate crud din depărtare
Un strigăt lung ca o chemare,
O faclă pâlpâe mister
Iar norii dănțuesc pe cer.

S'arată luna de aramă
Prin nori lumina și-o destramă,
Se 'nbracă'n haină cenușie
Și iar răsare, o tupsie.

Acum e ceață și e frig
De nu pot merge, nici să strig;
Mi-e gândul slab și ostenit
In negrul nopții risipit.

Se lasă noaptea

Se lasă noaptea 'n lungi perdele
Deasupra satelor mărunte,
Scăldați în somn vegheat de stele
Copacii sorb lumini pe frunte.

Un șipot plânge cu lumină
Fuior de apă argintie,
Un greer cântă în surdină
Pe un covor de iarbă vie.

Iar omul, ceas pierdut al firii
Brodează visuri de velur,
Așteaptă 'n pragul fericirii
Un bob de sens sculptat și pur.

I n m u n Ț i

Cerul e'nchinat cu stele
Ca 'ntr'un basm oriental,
Luna-i prinsă cu inele
Pe un petec de opal.

Apă vie se strecoară
Printre pietre murmurând,
Brazii cântă din vioară
Ramurile legănând.

Prinsă 'n zarea fumurie
O lumină 'n sat clipește,
Lutul doarme 'n veșnicie,
Gândul peste munți plutește.

Cântec străin

Un cântec străin prin noapte mă cheamă,
Tăcerea înaltă s'ascult mă îndeamnă.

Un înger potrivnic văzduhul înfruntă,
Eu cat taina clipei în marea cărunță.

M'ascund ne 'nfricat dup'a nopții perdea
Și caut lumina prin besna cea grea.

M'arunc ca 'ntr'un leagăn în alt glob de lumi
Când ceru 'nstelat e plin de minuni.

Și iară prin noapte un cîntec mă cheamă
De crește în mine o floare de teamă.

J o c p u s t i u

Am auzit în noapte un cântec greu și plâns
Ce-mi legăna durerea ca vântul nări 'n zare;
Mi-am desfăcut auzul și gândul mi l-am strâns
Și m'am rugat luminii să țeasă 'n depărtare.

Bătrîn, veghea destinul, cu ochi mărunți de stele,
În valuri de 'ntunerec pământul se rotea,
Din dealul cu isvoare un joc pustiu, de iele
Se ridica aevea pe-a cerului perdea.

Singurătăți de lumi

E noaptea liniștită și cerul înstelat
E ca de sticlă verde cu aur fin punctat:
O casă două trei și-alături un copac,
Pământul doarme-adânc și gândurile tac.

Singurătăți de lumi pierdute 'n veșnicii
Clipesc în câte-o stea cu raze aurii;
Din bolta înălțată amvon în infinit
In depărtări grăește un suflet negrait.

Cântec de minune

Stă noaptea aplecată pe umeri de grădină
Iar stelele pe cer plâng lacrimi de lumină;
E zarea legănată de umbre călătoare
Ce cresc și pier sub valuri ca pânzele pe mare.

Cu foc și diamante stă prinsă luna 'n cer,
A coborât durerea sub negre porți de fer.
Un cântec de minune cu azimă de sară
În leagăne de aur a pus întreaga țară.

Sâmbure 'n pământ

E noapte și 'n văzduh curg fluvii de mister
Copacii plâng întorși cu brațele spre cer,
Luminile din stele s'aprind în depărtări
Tăcerea se 'ntâlnește cu teama pe cărări.

Pornit de sub perdeaua de cetină mărunță
Un liliac se sbate în noaptea asta cruntă;
În margine de drum, stingheră, stă o cruce,
La căpătâi un brad o rugă îi aduce.

Pe culmea unei luni cu focuri și inele
Aruncă Dumnezeu cu pulbere de stele,
Iar eu uitat prin vreme, un sâmbure 'n pământ,
Sortit să nu dau roade durerea trist mi-o cânt.

Tăcerea munților

Bradul a 'nțepat steaua de pe cer
De a sângerat bolta 'ntunecată;
S'a 'nălțat o clipă glasul meu stingher
De s'a spart tăcerea munților de piatră.

Urșii, domni sfătoși, spoiți cu rășină
Au cules odihna mușchilor cei moi,
Un cocoș tot cere cerului lumină
Risipind în zare umbre de strigoi.

Vârful cel mai 'nalt stă îngenunchiat
Sub cupola nopții umbrelor deșarte,
Sufletu-mi așterne foc nemângâiat
Peste 'ntunecimea temerii de moarte.

Întoarcere acasă

1935

A r g e ș

Lui Dumitru C. Amzăr

Am rătăcit prin vreme cu pasul și cu gândul,
Am drămuț în stele puterea, ani de-arândul,
Am scormonit în țărână, am căutat în zare,
Purtat de-aceeaș sete pe-a neștiinței mare.
M'am ridicat puternic pe aripa furtunii
Și am cules tăcerea din marginile lumii,
M'am furișat în noapte, i-am tras zăvorul porții
Dar n'am putut ceti în slova'nchis'a sorții.
Mereu purtat de gânduri am căutat mereu,
În umbră, în lumină, în ornicul cel greu,
Am căutat în semne, în flori și în isvoare,
În roua dimineții, în aurul din soare.

Cu gândul și cu pasul am alergat prin lume
Tot încercând țării fără 'nțeleș și nume.
Simțeam cum mă cuprinde o noapte fără stele,
Lăuntrică genune a visurilor mele.
Sfârșitu'mi sta în preajmă când s'a desprins din ceață
Din umbră rătăcirii, a lucrurilor față:
Era o seară caldă de toamnă 'ntârziată
Cu pulbere de aur pe mantie suflată,
Când am găsit cărarea întoarcerii stăpâne,
Cunună zării mele și sufletului pâne.

La Argeș în cântarea vrăjitelor isvoare,
La candela de veghe a vechilor altare,
M'am sprijinit o clipă pe-a vremurilor umăr
Și-am strâns în haina minții puteri fără de număr.

Topite una 'ntr'alta stau crestele în fund,
În vale curge râul cu murmure pe prund,
La Soare-apune, cerul își spală pentru zori
Furioare lungi de aur ce se topesc în nori.
Pe culme stau copacii cu trunchiuri de aramă
Lumina țese 'n ramuri și iarăși se destramă.
La orice pas o urmă, un semn sau un cuvânt,
O cruce aplecată, o piatră de mormânt,
Un zid spălat de vremuri, o boltă sfărâmată,
O candelă de aur fără lumini uitată.
Aici se odihnește neprihănit un domn
Infășurat în pace de-al morții veșnic somn,
Alături stă un ctitor cu mâinile pe piept
Slăvit începător, icoană de 'nțelept.

În plaiul cu lumină, în unghiuri, pe cărări,
Un duh bătrân domnește ca 'n vechile-așezări,
Acelaș duh din basme și cântec de 'nceput
Insuflește râul și scânteiază 'n lut.

Urzește seara umbre în adâncimi de văi
Și Argeșul tot cântă urmând aceleași căi.
În sufletul meu crește o floare de lumină
Ca o putere nouă de înțelesuri plină.
Mă reazăm în țărană, urechia mi-o aplec,
Prin trupul serii calde tot alte svonuri trec,
Din latura pădurii plutind spre văi se lasă
Un cântec plin de farmec din fluer de mătăasă,
Și mișcătoare valuri ridică bolți în aer
De-ascult și văd aevea a vremurilor caer.
Din adâncimi de veacuri îmi pare că ascult
Cum se frământă neamul în necurmat tumult.
Îmi trec prin țărnă mâna și ochii mi-i mângâi
De se deschide taina ca 'n ziua cea dintâi:
Văd voievozi cu plete și fețe luminate,
Încărunțiți de vremuri și lupte necurmăte,
Ostași cu ochiul ager și arme aurite,
Curteni cu gânduri grele și vorbe cumpănite.
Văd albele domnițe cu daruri și icoane,
Feciori din alte vremuri și prea slăvite Doamne.
În margini de moșie stă neclintită oaste,
Poporul umblă 'n zare cu turmele pe coaste.

Luceafărul de seară desprins din lumea lui
Se ridicase tânăr pe sticla cerului.

În gândurile mele brumate, de-altădată,
Țesea din nou lumina o flamură curată,
Iar în copacul vremii creșteau tot roade coapte,
Creștea mărită viața la început de noapte:
Nu-s morți acei ce dorm sub lespedea de piatră,
Ci sunt vitejii crainici, sunt focul viu din vatră,
Nu sunt ruine-acelea ci trunchi de năzuinți,
I-s gândul viu și fapta bătrânilor părinți.

La Argeș, la popasul cu murmure de ape
Acolo mi-am deschis a sufletului pleoape,
Am câștigat lumină, am pus temei gândirii,
Și am purces în lume pe drumurile firii.

Cuprinsul

	<u>Pag.</u>
Gând și cântec — studiu introductiv	7
CÂNTECE DE ȚARĂ :	
Câmpie însorită	25
Dimineată la munte	26
Seară la munte	27
Toamnă	28
Noapte de iarnă	30
LUME ȘI GÂND :	
Lume și gând	35
Trecere	36
Floare de foc	37
Sunt vătămat	38
Pribeag	39
Sfârșit	40
Soartă	41
ROADELE VREMII:	
Interior	45
La porțile vremii	46
Seară caldă	47
Liniște de iarnă	48
Vreme	49
CÂNTECE ȘI DESCÂNTECE:	
Chemare cântecului	53
Cântecul zorilor	54
Joc focuri	58
Cântecul vieții	59

	<u>Pag.</u>
In satul cu lumină	60
Drum bun	61
Vânt rău	62
In noaptea brumată	63

RUGĂCIUNI ȘI INDEMNURI:

Mi-e gândul gol	67
Ascult vremea	68
Indemn	69
Bolnav de gânduri	70
Te caut Doamne	71

NOPTI FAGĂRĂȘENE:

Din întunerec	75
Se lasă noaptea	76
In munți	77
Cântec străin	78
Joc pustiu	79
Singurătăți de lumi	80
Cântec de minune	81
Sâmbure 'n pământ	82
Tăcerea munților	83

INTOARCERE ACASĂ :

Argeș	87
-----------------	----

Cântecele de față reprezintă, pentru autor, un fragment din trecutul experiențelor sale interioare. De aceea publicarea a fost făcută în ordinea cronologică, ordine care coincide cu cea logică. — Volumul a apărut la îndemnul și cu cheltuiala mai multor prieteni, cărora pe această cale le aduc toate mulțumirile.

I. E. Torouțlu, București

LEI 60.

ERNEST BERNEA : GÂND ȘI CÂNTEC